

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Dvodecima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Sen. Con-
folat. ad
Polybium
c. 37.

Psal. lxxx.

Hanc nominis immortalitatem spectare Polybium iubet Seneca, dum ait: Immerge te studiis tuis altius. Hoc vnum est in rebus humanis opus, cui nulla tempestas noceat, quod nulla consumat vetustas: cetera quæ per constructionem lapidum, & marmoreas moles, aut terrenos tumulos in magnam eductos altitudinem constant, non propagabunt longam diem: quippe & ista intereunt. Immortalis est ingenij memoria. Sed ego semimortuam hanc nominis immortalitatem veræ virtutis ac sapientiæ candiditatis, ac præsertim Christianis, pro nihilo ducendam semper existimaui: quibus vita melior, & felicior æternitas his Prophetæ verbis addicitur: *In memoriâ aternâ erit iustus*. Hæc igitur sunt, è quibus aurei sæculi fructum aliquem decerpere possumus, & horum temporum fastidia solidorum bonorum gustu condire. Quibus expositis, ea contrà mala proponit contemplanda, quæ patientiam nostram exercent: iubetque nos æquo animo diuinæ providentiæ consiliis & operibus acquiescere.

SECTIO DVODECIMA.

ECCLESIASTES.

VERS. 14. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

METRICA PARAPHRASIS.

QVI sola terrarum lustras, calumque profundum,
Et architecti nobilem laudas manum,
Orbe vago spectata dextræ monimenta Tonantis,
Amesque multa nosse: sed ne quid nimis;

Ne

*Nec tibi, si figas oculos in lampada Phœbi,
A luce nimia lucis oriatur minus.
Inuenies gelidi glacialia climata Plaustri:
Frustrâ hîc Sicana moliare Eloria.
Inuenies Libyamque arentem, & inhospita resqua:
Frustrâ hîc Fœuoni suaue delictum expetas.
Inuenies Sodomæ turgentia mala fauillis:
Frustrâ propinqua Segoris affectent decus.
Inuenies funesta lues quos temporis adflat,
Manusque sœuæ pertinax sortis premit.
Quid memorem indociles animos, distortaque monstra,
Natura clausit queis nouercalem manum?
Non auro tantum patera gemmisque rigentes
Palatiorum splendidos abacos struunt:
Quandoque & Samias auro iuuat addere testas:
Vilique potis est vase maiestas coli.
Nec minor in minimis auctoris nota potestas:
Nec inquinatur sordibus mundi, artifex.
Quorsum operam ludens informes lambis aborsus?
Aut corrigis distorta quæ tellus creat?
Sunt curuæ in terras animæ, & celestium inanes,
Stellata quas ad templa nequidquam erigas.
Sunt queis dura fîlex animo, aut Marpesia cautes,
Quos nulla frangat suada, nulla mulceat.
Sic etiam esse velis, quibus incubet ira Tonantis,
Ignique tristes destinantur victimæ;
Ne fatum rimare poli, legesque repostas.
Susplicere fas diuina, scrutari nefas.*

PROSA EXEGESIS.

Operum
Dei non est
exigenda
ratio.

NON ita perturbare nos debet hæc temporum nostrorum (vt nobis quidem videtur) iniquitas, aut si quid in hac mundi senectute viribus infirmum, defectu mutilum, turpitudine deforme, malitiâ peruersum, conditione despectum videatur, vt mox diuinam prouidentiam in crimen & culpam voceinus, aut inutiles querelas de temporum rerumque prauitate texamus: sed cum sciamus, omnia Dei opera summâ sapientiâ constituta; quæ non capimus, suspicienda sunt; & quæ ad gustum nostrum non faciunt, æquo animo ferenda. Quis enim operum suorum aut iudiciorum rationem à Deo exiget, cuius voluntas lex est, cuius nutus imperium, cuius maiestas absolutissimum in res omnes creatas dominium. *Qui si subuerterit omnia, vel in* Iob 12, 10.
unum coarctauerit, quis contradicet ei? O homo, tu quis es, Rom. 9, 19.
ait Apostolus, qui respondeas Deo? Respondere enim non
Gregorius
lib. 9. Moral. c. 8.
posse Deo conuincitur, ait Gregorius, qui homo nominatur, qui per hoc quod de humo sumptus est iudicia
Rom. 9, 10.
superna discutere dignus non est. Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in
Isaïæ 45, 9.
honorem, aliud verò in contumeliam? Væ qui contradicit fictori suo, testa de saminis terra. Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est? Nec verò iure quisquam infinitæ illi maiestati succenseat, quod

— non omnis fert omnia tellus,

quod quædam mundi climata panè perpetuo gelu, & semestri quotannis nocte damnata sunt, alia nimio Solis ardore sterilefcunt, alia in exhaustis obsessa paludibus,

dibus, alia nudis & inaccessis rupibus inhospita. Et inter ipsos homines nemo sanæ mentis miratur alios omnino barbaros & agrestes inueniri, alios profigatâ perditâque valetudine, alios trunco mutiloque corpore, alios extremâ inopiâ laborantes. At inquires: Otiosè quidem hæc talia contemplantur, quibus ex voto cedunt omnia: sed durum est, in mediâ barbarie vix renum subinde diuinæ lucis scintillam percipere: durum est, assiduè cum aduersâ valetudine luctari; durum, ab improbis affligi; durum, cum insuperabili rei familiaris inopiâ conflictari. Ita se res habet,

Durum; sed leuius fit patientiâ,

Quidquid corrigere est nefas.

Horat. l. 1.

Odâ 24.

Et est sanè cur libenter acquiescamus diuino consilio in iis quæ in operibus diuinis nobis displicent: & æquo animo feramus ea, quæ velut aduersa perhorrescimus. Nam, vt rectè notat D. Augustinus, ex his & similibus consistit huius vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In quâ illud etiam, quod malum dicitur, benè ordinatum, & suo loco positum, eminentius commendat bona, vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis. Nec enim Deus omnipotens, rerum cui summa potestas, cum summè bonus sit, vlllo modo fineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vique adeò esset omnipotens & bonus, vt beneficeret etiam de malo. Quidquid igitur verâ tibi ratione melius occurrerit, ait idem alibi, scias id fecisse Deum tamquam bonorum omnium conditorem. Non est autem vera ratio, sed inuidiæ infirmitas, cum aliquid melius faciendum cogitaueris, iam nihil aliud inferius velle fieri; tamquam si perspecto cælo, iam nolles terram vniquam esse factam. Aut si perfectâ rotunditate com-

August. in
Enchirid.
c. 10. & 11.

*Qua in
mundo im-
perfecta &
praua vi-
dentur, ad
eius orna-
tum perti-
nent.*

August. l. 1.
de Libero
arbitr. c. 5.

M m m 3

pre-

prehensâ stomacheris quòd talem in nuce non inuenias : aut quia præstantior est videndi sensus quàm audiendi, quatuor oculos esse velis, nullas aures.

Idem li. II.
de Ciuit.
c. 18.

Itaque Deus hunc rerum ac sæculorum ordinem quasi pulcherrimum cæmen quibusdam velut antithetis honestauit: & quemadmodum contraria contrariis opposita suam habent in oratione venustatem, sic in hac non verborum, sed rerum eloquentiâ ex oppositione contrariorum sæculi quadam pulchritudo confurgit.

Vide Pinedam in Parallelis hic.

Homo corrigere non potest opera Dei.

Accedit & alia ratio, quæ nos operibus diuinis iubet acquiescere; quòd nimirum frustraneus est omnis emendandi conatus. *Nemo potest corrigere*, ait Ecclesiastes, *quem (vel quod, vt alij legunt) ille despexerit.* siue quod ita exigit rerum natura, vt iam diximus, & totius vniuersi proportio, vt non eadem sit rerum omnium perfectio (nam vbi omnia eminent, omnino nihil eminet) siue quod vindicta diuina nonnumquam occultis, sed semper iustis de causis quasdam seu nationes, seu regiones, ita deprimere perseuerat, vt vana sit omnis contra nitentium industria; adeoque reipsâ expressum videamus, quod in excidio Troiano variis fabulis adumbravit Horatius, dum apud eundem Iuno sic fata Romanis enuntiat:

Horat. l. 3.
Oda 3.

— Ne nimium pîj
Rebusque fidentes auitæ
Tecta velint reparare Troia.
Troia renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices cateruas
Coniuge me Iouis, & sorore.
Ter si resurgat murus aeneus

Aucto-

*Auctore Phæbo, ter pereat meis**Excisus Argivus, ter uxor**Capta virum puerosque ploret.*

Sic ille priscas historias fabulosè repetens. Sed quid prohibet fictis fabulis vera mortalium fata, & seuera Numinis iudicia repræsentari? Certè minimè fabulosum est, quod huic planè geminum Deus apud Malachiam pronuntiat: *Dilexi Iacob, Esau autem odio habui.* Malach. r. 2. *posui montes eius in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti. Quod si dixerit Idumæa: Destruati sumus, sed reuertentes edificabimus quæ destructa sunt: hæc dicit Dominus exercituum: Isti edificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus usque in æternum.* Ita Deus Idumæos primò per Chaldæos grauius afflixit; deinde ad antiquam felicitatem postluminio adspirantes, partim per Iudam Machabæum, partim per Hircanum, eiusdem ex Simone nepotem, grauiissimis cladibus contriuit: hic enim per vim circumcisos, ad Iudaicos ritus transtulit, donec tandem sub Tito ita reliquæ gentis profligatæ sunt, vt ne vestigium quidem Idumæorum aut posteritatis Esau reperiatur.

Sed hæc tolerabilia videri possunt, quæ terrarum ac regionum calamitatibus continentur, neque animam vulnerant, cum vix extimam corporis cutem leuiter perstringant. Illa grauius afficiunt, animosque percellunt, quæ Calvinus, alijque eiusdem farinae ex hoc similibusque sacrae Paginae locis conantur elicere, quosdam scilicet à Deo ante omnem culpam sic despici, & vt vocant, obdurari, vt nullo labore, nullaque industria possint ad virtutem probitatemque pertingere; tamque insuperabili fato æternis cruciatibus destinari, vt omnis

*An aliqui
à Deo ante
omnem cul-
pam despi-
ciantur,*

nis irritus sit ad salutem conatus. Istiusmodi despectus & obdurationis exemplum in Pharaone nobis exhiberi contendunt, quem irrefragabili fato velut ad certamen cum Deo volunt excitatum (quemadmodum in arenâ Threx cum Myrmillone componitur) ut indomitâ ceruicē diuinis imperiis oblectaretur, ac tandem ineuitabilis rebellionis pœnas viuus mortuusque lueret atrocissimas. Sed amabò, quanam esset hæc tam dira tamque inaudita tyrannis, quæ ferreâ necessitate inextricabilibus peccatorum laqueis homines irretiret, ut iisdem damnatis, reorum se suppliciis oblectaret?

Fulgentius
lib. 1. ad
Monimū
6.22.

Quî posset Deus vsquequaque iustissimus hanc iustitiæ laudem sibi vindicare, si ab iis pœnas exigeret, quos idcirco in scelus impulsisset, ne fatale sceleris decretum effectu frustraretur? Sanè iustitia iusta non erit, ait D. Fulgentius, si puniendum reum non inuenisse, sed fecisse dicatur. Maior verò erit iniustitia, si lapso Deus retribuatur pœnam, quem stantem prædestinasse dicitur ad ruinam. Si homo à Deo despectus, necessariisque ad virtutem subsidiis destitutus, imò occulta quadam vi in facinus impulsus, nihil in salutis aut damnationis suæ negotio liberè agit, sed agitur potius ut globus à proiciente, ut securis à secante, ut lutum à figulo, quibus nullum sui arbitrium est; cur non accusatur potius ille plus quam Stoicus factorum impulsus, quam ineuitabilis miserorum necessitas dicam verius quam culpa? Non iniuriâ sic olim cum Ioue expostulabat quidam: Si Parca omnium rerum est causa, ergo si quis patrem occiderit, Parca in culpa est. Si Minos rectè velit uti iudicio, multò æquius Fatum pro Sisypho puniet, & Parcā pro Tantalo. Quid enim illi iniuste egerunt, quando Parcæ dicto audientes fuerunt?

Lucian. in
Ioue con-
fur.

Va-

Valeant igitur, valeant hæc Nouatorum deliria: non ea mens est hagiographorum, cum obdurari aliquem, despici, in reprobum sensum tradi affirmant, vt eos omni velint aut ad virtutem excitamento, aut ad salutem auxilio destitutos; sed non parem omnibus diuini fauoris & gratiæ affluentiam asserunt communicari. rara tantum ac tenuiora subsidia, grauissimorum peccatorum meritis subinde sic exigentibus, volunt suppeditari. Neque cum dicit Ecclesiastes, *Nemo potest corrigere quem Deus despexerit*, omnino de vitæ reformatione putat esse conclamatum (nihil enim vetat, eum qui iam despicitur, reconciliatâ postliminio gratiâ charum acceptumque reddi) sed familiari Scripturæ phrasi impossibile dicit, quod arduum ac difficile esse conuincitur: quia nimirum par non est, eos peculiaribus amoris illecebris à Deo præueniri, qui se potius despectu dignos reddiderunt; nec facile est eos ex imâ scelerum abyssu emergere, qui Deo manum subinde porrigenti per ludibrium insultant. At, inquires, non vult Deus mortem impij, sed vt conuertatur impius à viâ suâ, & viuât: Ezech. 33, 11. cur non igitur congruis quibusdam, & ad cuiusque genium & ingenium appositis animi motibus, quibus noverit nullum cor durum reluctari solere, aberrantes in viam reuocat? & cum omnium salutem seriò & ex animo desideret, cur in tantâ mediorum copiâ ea tantum salutis præsidia proponit, quæ (vtpote futurorum omnium ab æterno conscius) pertinaciter viderit esse repudianda? Hic aliud quod reponam non habeo, præter illud Apostoli: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* Illud tamen vnicuique persuasum esse

Nnn

esse

esse cupio, neminem vulgaris improbitatis hominem
 à Deo despici, & ad hanc celestium bonorum pen-
 sionem redigi: sed quemadmodum peccator cum in pro-
 fundum venerit peccatorum, contemnit; sic eundem in
 poenam plurimorum flagitiorum post despecta salutis
 praesidia vicissim à Deo contemni. Sed hæc tristitia, &
 quæ, velimus nolimus, ferenda sunt, præteruecti, ad id
 quod residuum erat in horum temporum querelâ cum
 Ecclesiaste veniamus; paucisque doceamus, quomo-
 do animus in omni temporum varietate lætis æquè ac
 tristibus sit aptandus.

SECTIO DECIMATERTIA.

ECCLESIASTES.

VERS. 15. In die bonâ frui bonis, & malam
 diem præcaue. sicut enim hanc, sic & illam fe-
 cit Deus, ut non inueniat homo contra eum
 iustas querimonias.

1XX. 6.
 Hebraea le-
 ctio habet:
 ut non in-
 ueniat ho-
 mo quid-
 quam post
 ipsum.

METRICA PARAPHRASIS.

NON semper Pluas inferena nimbos
 Latè depluit hispidos in agros.
 Interdum liquido volans apricos
 Titan æthere concitat iugales.
 Non rarè Boreas Noto duellans
 Imi concitat æquoris procellas:
 Nec rarè Æolidum furore Nereus
 Sternit composito serenus æquor.
 Nunc densum nemus horridus December
 Frondenti spoliatur comarum honore:

Nunc